

TĒ 17 CHIUⁿ Ù-LÉNG, Ù-SIO Ê HOAT

Ù-léng òe hō lāng hūn-khì, m̄-kú, lāng nā hūn-khì, ēng léng-chúi kā i chhì-kek oē hō i chhíⁿ; iā òe ēng lái ù lāi-chōng lâu-huih ê pīⁿ; iā òe chòe chí thiàⁿ ê lō-ēng.

Ēng léng ê hoat-tō ù pīⁿ-lāng hoat-iām ê só-chāi, òe hō hit ūi ê huih-kng sok-sòe. Tùi án-ni ū-sí òe thè-iām, á-sī hō hit ê iām-chèng hòa bô-khì.

1. Ēng chit tiâu bīn-kun, á-sī chit tè chúi-nī-pò, chìm tī léng-chúi-nih, chūn hō ta, chiah chhu tī iām-chèng ê só-chāi. Tiòh ēng chit-ê lī-phē-kè, hō bīn-chhng ê thán-á, bōe teh tiòh tâm-pò. M̄-thang ēng pheng-tòa kā i pāk.

2. Nā ài khah léng, thang chiong peng hē chúi-nih.

3. Ēng cheng-hoat-che (蒸發劑, *evaporating lotion*, tī chit hō iòh-lāi ū hé-chiú, á-sī ether hit hō lūi), òe hō iām-chèng ê só-chāi khah liāng iā òe hō hit ūi ê huih khah chíó, khah bô sio, iā òe in-ūi án-ni thè-iām.

Tiòh ēng chúi-nī-pò chìm iòh-chúi-nih, chiah hē hoat-iām ê só-chāi. Nā ta, tiòh koh chhòng hō i tâm.

Ēng peng-lóng ū-sí sī ù náu-iām ê pīⁿ, á-sī hì-iām ê pīⁿ, iā bat ēng lái ù lāi-chōng lâu-huih ê pīⁿ; chhin-chhiūⁿ hì-chōng lâu huih, tiòh kā ù heng-chèng. Koh peng-lóng iā òe ù heng-mòh-iām ê thiàⁿ, kap ù thâu-khak thiàⁿ. Lóng-lāi ê peng m̄-thang tóe siuⁿ móa, nā tóe siuⁿ móa, chit hāng sī siuⁿ tâng, chit hāng khah pháíⁿ hē.

Ēng chng-á, lái chhák peng, pí ēng thih-thui lái kóng, sī khah hó, in-ūi ēng chng-á lái chhák òe chhut-chāi lāng ê ì-sù, hō hit ê peng tōa á sòe, iā koh khah khòai, m̄-bián phah-sng kang. Lāng ê seng-khu, tū-khì thâu-khak, hē peng-lóng í-gōa, pát só-chāi lóng tiòh ēng pò lái pau. Koh nā hē peng tī lāng ê seng-khu, m̄-thang kui-ê kā i teh-leh, in-ūi peng-lóng siuⁿ tâng, khàn-hō tiòh siat-hoat chiong peng-lóng kā i tiâu-leh, á-sī lok tī pīⁿ-lāng ê sin-pīⁿ, hō i óa i ê sin-thé. Sui-jiām bô ù-tiòh lāng ê seng-khu, chóng-sī hah hit ê liāng-léng ê khi iā hó. Thiⁿ-khì khah liāng ê sí, múi nng tiám-cheng thiⁿ peng chit pái; thiⁿ-khì nā khah joáh, tiòh siông-siông thiⁿ peng. Peng nā iūⁿ-khì, hit ê chúi tiòh piàⁿ-chhut-lái. Khàn-hō tiòh chai chit ê hoat-tō sī beh hō peng chhiāng-chāi bōe iūⁿ-khì, pīⁿ-lāng òe siông-siông tit-tiòh liāng ê khi. Siat-sú chit sí ēng peng, kòe chit tiám-cheng ēng sio-chúi, án-ni hut-jiām léng, hut-jiām sio, tek-khak bô kong-hāu. Peng-lóng iáu-bē chōan bát ê tãi-seng, tiòh chhih hō khong-khì chiâu chhut (tē 146 tô).

Chòe peng-pâ-pò (*Ice poultice*): Chit ê hoat só ēng ê mih, chiū-sī ē-tóe chiah-ê: Ték-piát ê iū-chóa, iām, peng, mí.

1. Ēng iū-chóa nng tiuⁿ, chiu-úi tiòh pí tē-á khah tōa chit chhùn. Ēng chit tiuⁿ iū-chóa chhu hē ē-tóe.

2. Chóa ê téng-bīn chiah chhu mí.

3. Mí ê téng-bīn chiah phor tok-chhùi ê peng.

4. Peng ê téng-bīn chiah iā chit téng iām.

5. Chiong mí koh khàm hē téng-bīn iā khàm hit téng iū-chóa. Khàm hó, chiū tùi sī-piⁿ áu-jip-khì chih-teh.

6. Tãi-seng ēng chit tè chheng-khì ê pò, chhu hē pīⁿ-lāng ê seng-khu, hit ūi ū pīⁿ ê só-chāi; jiām-āu chiah chiong léng ê tē-á khò hē téng-bīn.

Koh chit ê ù-léng ê hoat-tō, sī ēng Leiter-sī ê iām-kng, á-sī chhiū-leng-kng. Sī téng-bīn léng-chúi òe tùi kng lâu-lòh ē-bīn. Khòⁿ tē 147, 148 tô chiū chai.

Ù-sio ê hoat: Ù-sio òe hō hit ũi ê huìh-kng khok-tōa. Nā seng-khu-lāi ũ só-chāi hoat iām, sui-sí kã i ù-sio, ũ-sí hit ê hoat chhut ê **huìh-chiuⁿ**, òe koh khip-siu jip seng-khu-lāi; án-ni chiū thè-iām, bōe hùn lāng. Chit-ê sī in-ũi huìh-kng khok-tōa ê sí, kah chōe chheng-khì ê huìh òe tui hia keng-kè, òe pang-chān hit ê khip-siu ê chok-iōng. Nā hit ê hoat-iām kah kú, chiong ù-sio ê hoat, òe hō huìh-chiuⁿ kap pèh-huìh-kiū ná chōe, thang hō lāng-iōng-lāi ê lāng kah khòai óa phê-hu.

Ù-sio ê hoat ũ nng khóan, ta kap tâm-ê. Tâm-ê thang hun chòe sip-pò (濕布, *fomentation*) kap pã-pò (鬻布, *poultice*).

Ù-sio ta ê hoat: Tóe sio-chúi ê khi-kū, sī chiàu-kò pīⁿ-lāng chòe iàu-kín ê mih; ũ chhiū-leng-ê, ũ chù-ê, iā ũ hui-ê. Chù-ê kah khòai sīⁿ sian, chiū kah khòai lāu chhiū-leng-ê chòe háp-sek, in-ũi chhin-chhái òe hē tī pīⁿ-lāng ê ták só-chāi; chóng-sī hit-ê sio bô thang chhin-chhiūⁿ hui-ê hiah-nih-kú; kè-chiⁿ iā kah kù.

Jip tī kòan-lāi ê sio-chúi, m̄-thang tōa sio, kiaⁿ-liáu kòan phòah thng-tiòh pīⁿ-lāng. Nā-sī chhiū-leng-ê, tiòh tóe chúi chit pò^a tīⁿ; iā tē-á-lāi ê khong-khì, tiòh chhih hō i chhut-lāi, jiān-āu sio-chúi tē-á-chhui, tiòh chōan hō ân.

Beh ēng tiòh sòe-jī, bô lūn ēng sím-mih khóan ê sio-chúi-kòan, gōa-iān lóng tiòh thò chit ê ní ê tē-á; nā bô chit hō tē-á, m̄-thang hō pīⁿ-lāng ēng. Nā-sī pīⁿ-lāng khip-jip bà-chui-ióh liáu, á-sī pīⁿ-chng tāng, kàu put-séng-jīn-sū ê sí, khàn-hō m̄-thang thèh sio-chúi-kòan, khi hē sin-pīⁿ, tiòh ēng ní-thán lāi keh-teh. Iā khàn-hō m̄-thang lī-khui i ê sin-pīⁿ; tiòh sió-sim khò^a pīⁿ-lāng ê hoan-sin tín-tāng, in-ũi m̄-chai lāng ê sí, kài khòai hō thng-tiòh.

Nā bô sio-chúi-kòan, thang ēng hang sio ê chiòh, á-sī **gān-chí**, ēng ní-thán lāi pau. Á-sī ēng pēng-siōng po-lê-kòan tóe sio-chúi, ēng ní-thán pau lāi ù, iā sī hó ēng.

Chòe sio ní-thán kap kah ê hoat-tō: Hang thán-á, m̄-thang kng-teh, tiòh thí hō khui. Tāi-seng tui thán-á-pīⁿ hang khí, sūi sio sūi kng-khí-lāi; tiòh kng thán-hòaiⁿ, kàu kui niá thán-á lóng-chóng sio. Kng-khí-lāi liáu-āu, chiū tiòh ēng chhiú lám hō ân; koh kiò chit-ê lāng tàu pang-chān, khoaⁿ-khoaⁿ-á-sī chiong pīⁿ-lāng téng-kò^a só kah ê phē ũn-ũn-á hian-khí-lāi; tiòh òe-kì-tit, m̄-thang tōa lát chit-ê **chiú** hian khui. ēng chhiú chiong kng ê thán-á hē-lòh-khì, ũn-ũn-á thí kah kàu kha-bé. Che sio thán-á sī tiòh kah kùn pīⁿ-lāng ê seng-khu, **kí-ũ** só kah ê mih lóng tiòh thèh-lòh-lāi. Án-ni pīⁿ-lāng ê seng-khu chiah òe tit-tiòh sio ê khi; jiān-āu koh chiong kha pau hō hó.

Ù-sio ta ê hoat thang chiong chúi-ni-pò, á-sī kũ ê thán-á ê chit tē, á-sī mí-hoe, hang hō i sio, chiah ù tī pīⁿ-lāng ũ pīⁿ ê só-chāi. Kah hó ê hoat-tō tiòh ēng chhiū-leng-lóng, tóe sio-chúi lāi hip, kah bōe hiah khòai léng.

Ù-sio tâm ê hoat: Sip-pò ũ un-sip-pò, *acidum boricum* ê un-sip-pò, a-phiàn-un-sip-pò, *oleum terebinthinae* (*turpentine*) ê un-sip-pò, *acidum carbolicum*, *hydrarg. perchlor.* ê un-sip-pò.

Un-sip-pò: Tiòh ũ-pī bīn-tháng, kún-chúi, chúi-ni-pò, chit tiuⁿ pí chúi-ni-pò kah tōa ê iú-chóa, chit tē pí chúi-ni-pò kah tōa ê mí-hoe, pheng-tò^a, pín-chiam, chūn ê pò. Chūn ê pò tiòh tōa koh kàu, iā tiòh òe **thiáp-sít**. Iā tiòh ũ nng ki ê chhâ-thui chhiòh poeh tng, chit chhùn kàu, chng-jip tī chūn-pò ê siang thau bé ê **pāng-chōa**, chiah lāi chōan; chhiú kah bōe sio; khò^a tē 149 tô.

1. Chiong chúi-ni-pò chih, iā hit pēng pīⁿ-pīⁿ tiòh chih tī gōa-bīn, hit pēng ũ mí-ê chih tī lāi-bīn. Nā bô chúi-ni-pò, ēng pēng-siōng pò chiū hó.
2. Chiong chúi-ni-pò hē tī chūn pò ê lāi-bīn, sò^a hē tī bīn-tháng-nih. Piàⁿ kún-chúi tī téng-bīn, chīm hō chiâu tâm.
3. Chūn hō ta.

- Chiong chúí-nî-pò thèh-chhut-lâi, pōaⁿ chit-ē, kiaⁿ-liáu thng-tiòh pīⁿ-lâng. Ūn-ûn-á hē tī pīⁿ-lâng ū pīⁿ ê só-chāi.
- Ēng iû-chóa lâi khàm, chiah ēng mí-hoe hē hit téng-bīn.
- Ēng pheng-tòa pau hō hó, iā ēng pín-chiam kiát hō ân.

Acidum Boricum un-sip-pò:

- Chiong *acidum boricum* 4.0 grms. hē pōaⁿ-lâi.
- Chiàu téng-bīn ê hoat-tō, hē chúí-nî-pò tī siau-tók bīn-kun-lâi.
- Ēng kún-chúí thn tī téng-bīn, chiah chiàu téng-bīn ê hoat-tō, chiong chúí-nî-pò, thèh-khí-lâi; tiòh ēng **kè-sáh** ê ngoeh-á. Chiàu i-seng ê bēng-lēng, nng, saⁿ tiám tiòh òaⁿ chit pái (tē 150-151 tô).

Oleum Terebinthinae un-sip-pò: Ēng 1.5 c.c. *oleum terebinthinae* (*turpentine*) tih hē chúí-nî-pò ê lâi-bīn, chiah piàⁿ kún-chúí tī téng-bīn, chìm hō chiâu tâm. Koh chit-ē hoat-tō, sī ēng kún-chúí 600.0 c.c., hit lâi-bīn piàⁿ *oleum terebinthinae* 10.0 c.c., lâ hō chiâu. Teh lâ ê sí, ēng chúí-nî-pò chìm hō chiâu tâm, chiah thèh-khí-lâi, chūn hō ta, hē tī ū pīⁿ ê só-chāi. Chit hō iû, tiòh tōa lāng chiah thang ēng, gín-á m̄-thang ēng.

A-phiàn-un-sip-pò: Hit ê chúí-nî-pò chìm tī kún-chúí-nih, chūn liáu-āu, tiòh ēng 1.0 c.c. *tinctura opii* tih tī chúí-nî-pò-lâi. Chit hō khin-tāng ê hun-siaⁿ tiòh sòe-jī; i-seng bēng-lēng tiòh ēng lōa-chōe, tiòh thàn, m̄-thang ēng siuⁿ chōe.

Nā ēng *lotio hydrarg. perchlor.* chòe un-sip-pò, tiòh 1-5,000. Nā *acidum carbolicum* tiòh 1-100. Nā ēng *acidum carbolicum* a-sī *hydrarg. perchlor.*, tiòh sió-sim khòaⁿ pīⁿ-lâng ê chēng-hēng, in-tūi chiah ê iòh khòai-khòai khip-siu tī seng-khu-lâi tiòng-tók.

Pâ-pò (鬍布, *Poultice*): Chit ê hoat-tō sī ēng iòh, pè á-sī pau tī pò ê lâi-bīn, chiah hē ū pīⁿ ê só-chāi. Ū-sī bô lóng pau, kan-ta kô chit pēng, iā hē ū pīⁿ ê só-chāi.

Pâ-pò ê lō-ēng, sī hō ū pīⁿ ê só-chāi, khah sio iā khah sip-lūn. Tùi án-ni òe: (1) chí thiàⁿ; (2) hō huìh-kng **khok-tiong**, tì-kàu thè-iām, á-sī pang-chān lāng-iōng-lâi ê lāng óa phē-hu, khah khòai chhut-lâi.

Chho-khng-pâ-pò: Chiong chit tè môa-pò chòe tē-á, i ê tōa-sòe sī chiàu beh ù ê só-chāi. Ēng chho-khng chit-kun, á-sī pòaⁿ-kun, chiàu beh ēng ê liōng-sò, hē tī pōaⁿ-lâi, hang hō sio. Môa-pò tē-á iā tiòh hang hō sio. Ēng tām-pòh kún-chúí, piàⁿ tī chho-khng-nih (m̄-thang siuⁿ chōe, hō i tâm-tâm chiū hó), ēng thng-sí, á-sī iòh-to, lâ hō chiâu. Kóaⁿ-kín piàⁿ tī tē-á-lâi, tē-á-chhùi pák chhòng hō pīⁿ, hē ū pīⁿ ê só-chāi, chiah ēng bīn-kun khàm, pheng-tòa pák hō hó-sè. Nā léng, thang koh chhòng hō sio, koh ēng; chóng-sī sī khah hó tiòh ēng sin ê chho-khng. Koan-chat nā thiàⁿ, á-sī kha chhiú, heng-khám ū thiàⁿ, ù-sio chho-khng òe chí thiàⁿ. Chit ê tē-á thèh-khí-lâi ê sí, tiòh ēng sio ê mí-hoe, pau ū pīⁿ ê só-chāi, tì-hông kám-tiòh; á-sī ēng sio *oleum olivae* ká i thui, chiah chiong hang sio ê nî-pò ká i khàm-teh, pheng-tòa pák hō hó.

Môa-chí-pâ-pò (*Linseed poultice*): Tiòh ū-pī chiah ê mih: chit-ē chúí-kòan tóe kún-chúí, **chúí**-lâi hē chit ki tun ê to (iòh-to); hang sio ê pōaⁿ; môa-pò; *oleum olivae*; chit tè pang; môa-chí-bòah (*linseed meal*).

- Chiong môa-pò ê hôaiⁿ-tít, sòa chhu hō pīⁿ tī lāng ê téng-bīn. Chit tè môa-pò sī piⁿ tiòh khah tōa tām-pòh, chha-put-to liōng nng-chhùn thang áu-jíp-lâi.
- Chiong só beh ēng ê môa-chí-bòah hē tī hang-sio ê pōaⁿ-lâi, chiah ēng kún-chúí ūn-ûn-á thn-lòh-khì; thn ê sí tiòh ēng sio ê iòh-to lâ hō chiâu, m̄-thang kiát kui-liáp (tē 152 tô). Nā: chhin-chhiūⁿ mī-kô ê khoán-sit chiū hó.
- Chiong môa-chí-kô, piàⁿ tī môa-pò ê téng-bīn, phi hō i pīⁿ; tiòh kóaⁿ-kín chiong iòh-to ùn kún-chúí thoaⁿ-khui hō pīⁿ-pīⁿ. Só ēng-ê, tiòh boah saⁿ-hun ê kâu. Teh phi ê sí m̄-thang chiâu phi liáu, sī

pêng-piⁿ-á tiòh lâu chit-chhùn. Ū-sí tiòh ēng tām-pòh *oleum olivae* boah tī téng-bīn (tē 153 tō).

4. Mōa-pò ē sì pêng-piⁿ, tiòh ut nng áu jip-lái, hō mōa-chí bōe cháu-chhut gōa-bīn.

5. Teh ù pīⁿ-lâng ē sí-chūn, tiòh ūn-ūn-á hē-lòh-khì, kiaⁿ-liáu òe siuⁿ sio, lái kā thng-tiòh.

6. Ēng mī-hoe lái khàm, jiân-āu ēng pheng-tòa pāk hō i hó-sè.

Tī pīⁿ-lâng ē heng-chēng , á-sī pak-tó-téng, beh ēng chit ē iòh lái kō, sī m̄-thang siuⁿ káu; in-ūi pīⁿ-lâng hì-chōng hō-khip ē lát khah lám, nā koh ēng khah tâng ē iòh, òe gāi-tiòh i ē hō-khip.

Ài chai khàn-hō só chòe chit khoán ē iòh, hó á m̄-hó, nā khòaⁿ só òaⁿ-khí-lái ē iòh, bōe liam pīⁿ-lâng ē phê-hu, iā só chòe ē iòh-phiⁿ bō sòaⁿ, chiū chai sī hó.

Chiàu i-seng só hoan-hù-ē lái òaⁿ. Nā í-keng léng, tiòh thèh-khí-lái. Nā m̄ koh ēng iòh hip, chiū tiòh chiong sio mī khàm-teh; ēng pheng-tòa pāk hó-sè.

Kài-lòah-pá-pò: Chòe chit ē hoat, sī kap téng-bīn-ē sió-khóa sio-siāng. Kài-lòah-pá-pò, sī ēng mōa-chí-bóah, chham kài-lòah, chòe chit-ē lái hō chiàu. Ū-sí ēng kài-lòah khah chōe, ū-sí khah chió; nā-sī beh chí thiàⁿ ē lō-ēng, beh kā tōa-lâng kō, tiòh ēng 1 hūn ē kài-lòah, 1 hūn ē mōa-chí-bóah; tiòh kō 15 hun-cheng-kú, chiah thèh-khí-lái. Nā-sī beh kō heng-chēng, tōa-lâng tiòh 1 hūn ē kài-lòah, 2 hūn ē mōa-chí-bóah; nā-sī gín-á tiòh 1 hūn ē kài-lòah, 7 hūn ē mōa-chí-bóah. Kài-lòah tiòh ēng lâ-lùn-sio-chúi lái hō chiàu, chiah chiàu téng-bīn só kóng ē hoat-tō, phàu mōa-chí-bóah, chiong nng hāng lái hō chiàu. Chiah chiàu téng-bīn ē hoat-tō, lái kā pīⁿ-lâng kō, chóng-sī tãi-seng tiòh ēng pòh-pòh ē pò, hō chit ē kài-lòah bōe bak-tiòh pīⁿ-lâng ē phê-hu, kiaⁿ-liáu òe phòng phā. Iàu-kín nā khòaⁿ i phê-bah piⁿ āng chiū hó, m̄-thang siuⁿ kē-thâu, in-ūi nā kō siuⁿ kú, phê òe phòng phā.

Chit ē kài-lòah kō liáu thèh-khí-lái ē sí-chūn, tiòh ēng mī cheh hia ē tâm hō i ta, m̄-thang chhut-lát chhit, iā tiòh koh sūn, khòaⁿ iáu ū kài-lòah liam-teh á-bō; nā ū, tiòh thèh-khí-lái. Āu-lái chiah ēng *zinci oxidum* hún sám, á-sī ēng *unguentum zinci oxidi* (iú) lái kō. Chiah ēng pò kap mī am-teh; ēng pheng-tòa kā pāk hō bōe lēng-khì.